Maija Voutilainen

LAUSUNTO
THL/6398/4.00.02/2024

7.11.2024

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 7.11.2024

HE 122/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain 4 §:n muuttamisesta

Vuoden 2025 alussa voimaan tulevan uuden vammaispalvelulain soveltamisalaa ehdotetaan tarkennettavaksi niin, että vammaispalveluja järjestettäisiin vain tilanteessa, jossa muussa, ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut eivät olisi henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta riittäviä ja sopivia. Soveltamisalaa tarkennettaisiin lisäksi niin, että vammaispalveluja järjestettäisiin vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve. Sosiaalihuoltolain asiakkaan etua koskevaa säännöstä selkeytettäisiin siten, että palvelusta perittävä maksu ei vaikuttaisi asiakkaan edun arviointiin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) katsoo, että hyväksytyn vammaispalvelulain soveltamisalaa on välttämätöntä tarkentaa, jotta vammaispalvelulaki säilyy vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina. Yleis- ja erityislain suhteesta tulee säätää selkeästi, jotta palveluiden yhdenvertainen saatavuus ja asiakkaiden oikeusturva toteutuvat. Vammaispalvelulain tulee olla erityislaki, jonka perusteella järjestettävillä palveluilla täydennetään yleisiä palveluita.

Myös sosiaalihuoltolakiin esitetty asiakkaan edun arviointiin liittyvä muutos on välttämätön. Palvelusta perittävät asiakasmaksut ovat usein ratkaisseet lainvalinnan yleis- ja erityislain välillä. Yksiselitteinen säännös siitä, että asiakkaan edun arvioinnissa ei oteta huomioon palvelusta perittävää maksua, helpottaa sosiaalihuoltolain 2 §:n soveltamista.

Maija Voutilainen

7.11.2024

Jatkossa arvioitavaksi tulisi nimenomaan se, vastaavatko yleislaissa tarkoitetut palvelut henkilön avun ja tuen tarpeisiin, vai tarvitaanko erityislain mukaisia palveluja.

THL kuitenkin huomauttaa, että soveltamisalan tarkentaminen mahdollisesti rajaa vammaispalvelujen ulkopuolelle sellaisia vammaisia henkilöitä, jotka saavat nykyisin palveluja vammaispalvelulain tai kehitysvammalain perusteella.

Ehdotetussa 2 §:n 1 momentissa on yhdistetty vammaisen henkilön määritelmä ja vammaispalvelulain suhde muuhun lainsäädäntöön. Tämän lisäksi lain suhteesta muuhun lainsäädäntöön on säädetty 2 momentissa. Selkeyden vuoksi olisi hyvä, että vammaispalvelulaissa olisi erillinen vammaisen henkilön määritelmä ja yksi erillinen säännös suhteesta muuhun lainsäädäntöön.

THL katsoo, että palvelujärjestelmän kestävyyden kannalta on välttämätöntä erottaa eri ikäkausiin liittyvä tavallinen avun ja tuen tarve vammaisuuteen liittyvästä avun ja tuen tarpeesta.

Esityksessä ehdotetaan lakiin lisättäväksi säännös sosiaali- ja terveydenhuollon maksun perimättä jättämisestä ja alentamisesta tilanteessa, jossa maksun määrääminen ensisijaisen lainsäädännön mukaisesta palvelusta voisi estää tai vaarantaa vammaisen henkilön palvelujen käyttämisen. THL:n näkemyksen mukaan niin sanotun suojasäännöksen tavoite on kannatettava, mutta säännöstä saattaa olla vaikea soveltaa käytännössä. Säännöksen suhde asiakasmaksulain 11 §:ään on epäselvä, samoin säännöksen henkilöllinen soveltamisala. Säännöksen vaikutuksia vammaisiin henkilöihin ja palvelujärjestelmän taloudelliseen kestävyyteen on tämän vuoksi vaikea arvioida etukäteen.

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisen tavoitteiden toteutuminen edellyttää myös uuden vammaispalvelulain vahvaa toimeenpanon ohjausta sekä pitkäaikaista vaikutusten määrällistä ja laadullista seurantaa. Tähän kansalliseen seurantaan on osoitettava riittävästi määrärahoja THL:lle.

LAUSUNTO
THL/6398/4.00.02/2024

Maija Voutilainen

7.11.2024

Nykyisellään vammaispalvelujen tietopohja on pistemäinen, ja systemaattinen tiedonkeruu perustuu pitkälti sosiaalipalvelujen päätösmääriin ja palvelukohtaisiin kustannuksiin.

On korostettava, että erillisiä toistuvia ja systemaattisia koottuja tilastoraportteja vammaisuudesta tai vammaispalveluista ei tällä hetkellä tehdä. Jatkuva seurantarahoitus THL:lle mahdollistaisi aidon seurantiedon tuottamisen vammaispalveluista ja uuden lainsäädännön vaikutuksista vammaisten henkilöiden palveluihin ja hyvinvointiin.

Pääjohtaja Mika Salminen

Osaston johtajan sijaisena,
kehittämisjohtaja Anu Muuri